

Lesbrief 42 - Weerstand vanwege religieuze conditionering

Jaar 2

Kim Nataraja

Door middel van onze religieuze opvoeding erven wij Godsbeelden, die wel eens een extra belemmering zouden kunnen zijn op ons spirituele pad. We moeten ons ervan bewust worden hoe onze ideeën over God niet alleen ge-vormd zijn door sociale en culturele factoren maar ook ver-vormd zijn door onze conditionering, onze persoonlijke angsten, hoop en behoeften. Ze zijn vaak het product van onze vroege kinderjaren en gekoppeld aan onze attitude ten aanzien van onze ouders en leraren. Alle beelden zijn een product van het 'ego'. Door 'God' te een naam te geven, denken we de Goddelijke Realiteit te kennen; door een helder beeld van Hem/Haar te vormen, voelt het 'ego' zich veilig en denkt het alles onder controle te hebben. Maar 'benoemen' is niet hetzelfde als 'kennen'.

We zijn gemaakt 'naar het beeld en gelijkenis van God'. (Genesis). Maar we verstaan dit eerder letterlijk. In plaats van dat we begrijpen dat we het Goddelijk beeld en gelijkenis in ons dragen, maken we dientengevolge van God ons eigen geconditioneerde beeld en gelijkenis: "De meeste mensen worden door hun eigen sterfelijke lichaam omsloten als een slak in zijn huisje, opgekruld, als egels in hun waanvoorstellingen. Zij begrijpen Gods zaligheid door zichzelf als model te nemen." (Clemens van Alexandrië", 2de eeuw na Christus) Vaak worden we 'agnost' of zelfs 'atheïst' als ons beeld van God is gestorven. De kreet van Nietzsche 'God is dood' is daar een treffend voorbeeld van. Hij kon de God van zijn kinderjaren niet langer accepteren en gooide de baby met het badwater weg.

De Christelijke Geschriften laten ons duidelijk zien hoe dit proces werkt: onze beelden weerspiegelen de tijd waarin we leven en waar we behoefte aan hebben. We zien een reeks Godsbeelden die aansluiten bij de sociale ontwikkeling van de mensheid. Als eerste treffen we de tribale God uit de Hebreeuwse Bijbel aan: al-machtig, beschermend, overvloedig, overweldigend, maar ook veraf, nukkig en onvoorspelbaar, zoals de natuur waar kleine vaak rondtrekkende leefgemeenschappen zeer afhankelijk van waren. Vervolgens is er de meer afzijdige God, alomtegenwoordig en alwetend, niet helemaal afstandelijk, een rechtschapen vorst zoals de ideale Koning die de gesettelde gemeenschap of stad toen behoefde. Daarna treffen we de God van Liefde aan uit het Nieuwe Testament, die de noodzaak van vrede en dienstbaarheid in een grotere

gemeenschap reflecteert en onderlinge betrekkingen versterkt. Maar God verandert niet – wel onze beelden.

Zelfs als we beseffen dat we het Goddelijke niet in woorden en gedachten kunnen omsluiten, vinden we het doorgaans te moeilijk om ons te verhouden tot iets 'onnoembaars, onuitsprekelijks en grenzeloos'. De menselijke geest heeft beelden nodig – zo is hij gemaakt; op dit niveau van de werkelijkheid in tijd en ruimte is hij deel van ons fysieke wezen. Maar we moeten onthouden dat God veel meer is dan onze beelden en we moeten voorbij de beelden kijken naar de Werkelijkheid waar ze naar verwijzen. Zoals een Boeddhistische uitspraak beklemtoont: het zijn de vingers die naar de maan wijzen, niet de maan zelf. Door onze beelden tegemoet te treden als waren zij de Werkelijkheid, en te veronachtzamen dat zij slechts schaduwen zijn van de Werkelijke, maken we in feite idolen van onze eigen beelden. Maar we moeten deze idolen verbrijzelen. Meister Eckhart (een Duits mysticus uit de 14de eeuw) stelt dit krachtig in zijn uitspraak: "Daarom bid ik tot God om god te elimineren." (help me af van mijn godsbeelden). Deze uitspraak lijkt erg op de Boeddhistische uitspraak: "Als je de Boeddha op straat tegenkomt, dood hem dan." Het is de Godheid voorbij onze beelden met wie we innig verbonden zijn en beelden verbergen die realiteit alleen maar. Meditatie met zijn nadruk op het loslaten van woorden en beelden helpt ons onze bedrieglijke beelden los te laten, onze idolen, en ons te laten binnengaan in de woordloze ervaring van God.